

Australian Government

Department of Health

Luci kuony tene kɔc cī dhöṗ bɔ Xaan de
kɔc nɔŋ ciɛŋ ku thöök kō k

Anyuth tēnē kɔc ebē nē

*Kɔc cī dhöṗ ebē n anɔŋ aguīr-piath apei de njēc muk
kɔc cī dhöṗ bī kek kuony yök ku kāk yekī yōki konyic ku
gamki piirden ebē n ku kak loirɔt pīirdenic.*

Aban Muk Kɔc cī Dhöṗ Thäai Akuötnhom-kor

Kol 2019

Aguir Loiloi de kuony e koc ci dhiop ba Yaan de koc nɔŋ ceŋ ku thöök kök
Kol 2019

Kuen Athor: 12164

Cak Wërëkgak athör/ruktha –

Luoi-CieYaac-wei-CiëWaaric ebënë CC Ye-NC-ND

© 2019 Commonwealth ë Australia aci looi ye Akutnhöm ë Pial-guöp

Athörkënë ë ci gam athör-luoi/ruktha kuerden ye Creative
Commons Attribution-NonCommercial-No Derivatives 4.0
International Public License (“Licence”)aleubayok tënë:

creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.

Yin adhii ba kuen ku deet athör-luoi/ruktha kaam tuen bi yi lui yen ku rɔɔmkë gäät kënë.

Rööm

Keyi ci luoidu bë col akoric ye kuer athör-luoi, yin alëu ba rööm ku yek
koceben athör kënë ne kuat dhol wa aguir waraŋaŋ, teye:

- Yin a rööm tedä looi gäät kënë bë luthin tënë jään abec
ku yen acië looi ke kedään wënë loor yaac-wei;
- Yin alëu ba rɔɔm tedä looi athör kënë luthin tënë jään ‘Citmenë
DEN’ ku yin acin kädän wënë geer, waar, cök-piny,
bær-piny tedä ka käk tööthün ë gäät kënic kuat dhöl;
- Yin acië gör ba yiny-lëk wënë ca yök thün gäät kënic nyai; ku
- Yin acië luel lon ye Akutnhom ë Pial-guöp aci yin gam, tedä ke luoidu
ë gäät kënë kedän duön wënë yɔɔc yi kaku ebënë ku loiloi.

Pëen ebënë

Ade Athör-luoi/ruktha acië yin gäm/pääl kääŋ gör ebënë tënë luoi duön wic-
kënë. Col anyuoth, yith kök ebënë (cimene ba luel jään, lööŋ muöny ku yith juëk
rot ba riel apei) alëu bë col kor ekëdi bi yin kääŋ ca yök gäät kënë luoi thün.

Thiëc ebënë

Thiëc ebënë tënë ayi kok ba looi ë gäät kënë adhiel bë looi tënë
Bëny Mec-alɔŋ, Akutnhom ë Pial-guöp, GPO Box 9848, Canberra
ACT 2601, or via e-mail to copyright@health.gov.au

Yenjö kɔc (CALD) tenŋ akuöt aguier e muk kɔcdit?

Kuat raan luthin Australia anŋ yic ku bɛ yök, mɛet ku kuat luoi muök apiath apei tɛnɛ kɔc wɛnɛ cɪ dhiɔp ye kɔk görkɪ ebɛ nɛ looi tɛnɛ ŋɛk ku athɛɛk tɛdan bɪik kek bei thɪn ku kääŋ ŋickɛ ye pɪiric ebɛ nɛ.

Akuma de Australia acɪ lööŋ ye Muök Kɔc cɪ dhiɔp ebɛ nɛ looi ku kuat ɛ aguier kɔk wɛnɛ bɪ looi ebɛ en tɛnɛ kuony ye aban muök acɪ dhiop ŋiɛc gam apiath tɛnɛ kuat kɛriɛc ku kɔk ŋickɛ pɪir ɛ kɔcdit cɛ dhiɔp Australia ebɛ nɛ. Aguier ku kɔk bɛ looi acɪ keek looi ku acɪ luoi amaadtɪt baai ebɛ nɛ buoth-cök.

Athör kɛnɛ acɪ rööl ɛ kɔc ebɛ nɛ dɔɔm tɛnɛ cieŋ ku Kuat Thorj thääi luel thɪn amaatic kɔkic ebɛ nɛ. Yen ee acɪ keek looi ku bɪk kɔc kony tɛnɛ Cieŋ ku Kuat thorj thää keden luel tɛ wɛn jiem kek kɔc akuötnhɪim muök cɪ dhiop ku cɪtmen kääŋ kuony tɛnɛ kɔc lui thɪn tɛnɛ kɔc cɪ dhiop bɪ kɔk pieth tɛnɛ kuat ɛ kɔc thääi ebɛ nɛ deetic apei.

Kedääŋ tɔɔthɪn tɛnɛ Kɔc-luoi 1: Looi lɛk wɛnɛ ca kek kuany ebɛ nɛ

Yin adhɪl ba naŋ yök wɛl ɛ lɛ k wɛnɛ piɔ lic alŋ aguier muök kɔc cɛ dhiɔp ku loiloi wɛnɛ ca deet yin ku ayök kuonyden apiath tɛnɛ luoi ca kuany/loc ku atit muökdu ye yin löö m/yök.

Yin alɛu ba Akutnhom aguier thiɛc ku bɪi

- Yin gäm kɛ piclic, ku aye wɛl wɛnɛ lac deetic alŋ muökdu, ku acɪ waaric thuondun wɛnɛ nhiaar tɛwɛn gör anɪn
- Yin abɪ mɪɔc ɛ lööŋ ye luoi agamlöör/athook wɛnɛ teet yenɛn bɪ yin gam ba raan agamlöör/athook, ekedɪ tɛnɛ ba yök raan agamlöör/athook ku kony yin thɪn ba yök wek kuony abɛc ebɛ nɛ tɛ wɛn luthin
- Nyuoth thaany/gäät thɪn tɛnɛ yään muök kɔc cɛ dhiɔp thɪn ye thuondun ku bɪ yin kony nɛ yök kuerdu thɪn baai duɔn yam kɛnic
- Yin guir rɔɔm wek kek, kɔc kuɔn muökdu ebɛ n ku/tedä kɔc macthok alŋ luoi aguier ku kääŋ lɛ k ebɛ nɛ ku keek looi ke piclic ku ala cök apei
- Kony ke yin bɪ akuötnhɪim baai yök tɛnɛ yɪ wɛnɛ lɛu bɛ kony la gam, wɛl ɛ lɛ k ku jiemkɛ ye wɛɛ tdu.

Njɛc taakic:

Na yin jam wek akuötnhɪim aguier ku luel yenjö e taak alŋ ye wɛl ɛ lɛ k ye kek gam, keek alɛu bɪk kääŋken cök-piny guier. (Cɔl nyuoth, ye wɛl ɛ lɛ k apɪlic alŋ dɛɛtic ku ala cök? Yen e yin lɛ k kɛriɛc wɛnɛ kɔr banɪc?)

Kedāŋ tɔ̄ɔ̄thīn tēnē koc-luoi 2: Lɔ̄m aguiēr wēnē kǎāŋ guir ku dhil kek tāāu luoi yic

Akutnhon aguiēdu adhīl yin kɔny ba bēēn kē raanden Aguiēr thīn ku luoiden ē aguiēr muök koc cē dhiop bīī kākun wīc tīŋnhīm.

Yin alēu akutnhom aguiēr thiēc ba

- Mata wel ke ciŋdu,thuŋdu,yanhdu,nhialic ku kǎāŋ miethpuou aguiēr de mukdu
- Kɔny yin wel dhuknhom ku ŋǎāny balak/luel kak ci dak puou ebēnē alɔŋ muök wēnē cigām yin ku teet ekēdī e keek wel ci dhuknhom lucithīn tēnē aguiēr muk keek looi tēnē yin
- Kɔny yin ba naŋ akutnhom aguiēr tedā raan kuony kaam luoi athēmdu tedā kōk wēnē looi tē kic tē wēn guir kɔny
- Looi kǎāŋ athēm wēnē ciŋdu ku thōŋdun ye thǎān yeŋō gam ku acīn tiel
- Raamkē aguiēden apiath,lōōŋ maat thǎāi ku kǎāŋ kɔk ye luoi ee koc mukmuk bī keek kuony thīn nē gem muök lacōk
- Rɔ̄ɔ̄mkē wēl alɔŋ ekēdī bǎāny-luoi thīn akutnhom aguiēr kuēn lɔn akek lēu bīk dai ciŋ ku muök apiath ee looi, cɔl nyuoth,
- Thiēc keek ku bik teet ekēdī tēnē keek kedāŋ theem ku lēu ba luel tē na muökden ku loilai acī kǎāŋ ē koc wīc tīŋnhīm tēnē thǎāi tē kic tedā koc jam thoök kɔk ebēnē.

Njiec taakic:

Na yin ku luel tēnē akuōtnhīim aguiēr yeŋō yin wīc ku luel kǎāŋ alɔŋ ye muök wēnē gōr yin, ka keek alēu biik kǎāŋ cōkpiny ebēnē.

Kedāŋ tɔ̄tɔ̄thīn tēnē koc-luoi3: Yök muök ku kuony

Ayi tēnē rēēr yin/ Tēwēn ciŋ yin thīn – thīn bēi aŋer, rooric, bēr mēc ku koc metropolitan(geuciel) Australia – *yin adhīl naŋē* yök tēnē luoi muök koc cē dhiop ku akuny pieth ebē nē tēnē kääŋkun ku kääŋ ŋic ye pīric ebē nē.

Yin alēu ba akutnholm aguier thiēc bē

- Kedāŋ tōk gam ku aye wēl lacök alŋ ciŋ ku luoi thök thāāi nē guir luoi ku ekēdī yen tē nē bī muök gaam thīn wēnē lui kek ciŋ ku kääŋ gōr thāāi ebē nē
- Ku cōl yin araam wek akuōtnhiim aguier kōk tedā koc kuony alŋ jam ku bīk yin kōny nē yök athēm ku loiloi kōk gōrke
- Gam wēl alŋ aguierden thīn ye thuōŋdun yen nhiaar
- Yök muök pieth aŋer tedā loiloi wēnē yen ciē naŋ kedāŋ rilic dē ē ŋ gōr
- Dōr yin wek koc macthok, maāāth ku koc baai wēnē ciŋ tēnē mec apei, mēet koc tōō baai agōr-tui, dhōl telepun ku kääŋ kōk cimene Skype, Facetime latuen
- Kōny yin ba tem rōomic wek koc baai aŋer ē pandu tedā yāān muök dhiöp.

Niēc :

Tēwēn ciŋ yin thīn, na yin aca luel tēnē akutnhiim luoi tedā akuōtnhiim aguier alŋ ayi kāk jōōr luu kek yin tēwēn yin ye them ba yök yen alŋ ku lōōm loiloi muök dhiöp,ku keek alēu bīk kuony looi.

Kedɔŋ tɔ̃ɔthɛn tɛnɛ koc-luoi 4: dai apei ku aguiɛr muök koc cɛ dhiop piɛth wɛnɛ piɔlic

Yin adhil yök we tiit-nyin apei ku aguiɛr muök koc cɛ dhiop wɛnɛ piɔlic ku kääŋ gôr lac dhuknhiim tɛnɛ koc ɛ Australia ebɛnɛ nɔŋci akuötnhiim yam ku akuötnhiim koc piɛc bɛɛn,ku anɔŋci kuat muök koc cɛ dhiop ci luoi rot juak.

Yin alɛu ba Akutnhom aguiɛr bɛ

- Luel ekɛdɛ bi keek rɔ̃m ke koc-luoi ku lui kɛ wɛl yekɛ lɔ̃m ku bɛk nyuoth lon loiloi aye yök ku araam ciɛŋ apiath
- Rɔ̃mkɛ lööŋ kek yin alɔŋ pial ciɛŋ ku tiel ye röt-tɛnɛ luci awɛ bi koc tɛnɛ luoi ku koc kök ciɛ tɛ k-thok ci looi tɛnɛ koc wɛnɛ nɔŋ ciɛŋdɛ tedɛ jam thok thääi kök ebɛnɛ
- Gam wɛl alɔŋ ye ciɛŋ ku thök kääŋ ŋic ɛ koc lui kek thääi wɛnɛ bi muök looi tɛnɛ yin
- Rɔ̃mkɛ wɛl alɔŋ ekɛdɛ keek ye ke koc gôr thɛin, miɔc ku muk koc wɛnɛ ŋic luoi apiath ku bɛk ke lui ciɛŋ ku muök thon thääi ebɛnɛ apiath
- Gam wɛl tɛnɛ yin alɔŋ piöc wɛnɛ gam tɛnɛ koc luci abaŋ ŋiɛc luoi ciɛŋ ku ŋiɛc jam apiath
- Lui raan ŋic thok karou ku ŋic ciɛŋ karou wɛnɛ lɛu bi yin gam muök yen lui kek ciɛŋdu ku/tedɛ lui kɛ thuoŋdun wɛnɛ nhiaar.

Ŋic taakic:

Na yin ku luel tɛnɛ akuötnhim aguiɛr yenö kɛnɛ yee tak alɔŋ ekɛdɛ tɛ bi keek loiloi aguiɛr thɛin tɛnɛ koc wɛnɛ tɛ k ciɛŋci tedɛ aye jam thok thääi kök, ku na yin luel tɛnɛ keek tɛ wɛn kɛc kökun ɛ görke akɛc looi,ka keek alɛu bɛk loiloi cökpiny.

Kedāŋ tēnē koc-luoi 5: Athēek ku jal amēetic koc alŋ loiloi

Yin adhil njic lŋn bī loiloi wēnē bē kēdun gör looi ku kääŋ njic ye pīric, ku koc kok ē macthok ku koc mukmuk, luthin ye dhöl athēek ku mēet koc yic.

Yin alēu ba akutnhom aguiet thiēc

- Gam kāk kuony wic tēnē yin ku ba rōm tēnē cieŋdun ku thuŋdun ye:
 - Naŋ athöör luthin ē yōn-athör, werak athuor ku kääŋ kök luthin thuŋdun wēnē nhiaar
 - Luie SBS's thīn Thuŋdun, SBS radio ku television channels, YouTube ku satellite television channels ku in-language films
 - Gam Miith rōmkē Cieŋdu ebēnē
 - Kääŋ thuur ku wērē kgaak nyuoth ku kääŋ kök wēnē nyoth kākun nhiaar
 - Looi guir thīn akutnhom baai alŋ cieŋ tedā akuōtnhiim miēt-piōu wēnē lui ke yin naŋ yin lŋn wek rōm tō uthīn aluōt wēnē
 - Gör koc njic thok karou wēnē lui abec, cōl nyuoth, ciēl nē dhöl aguiet koc akutnhiim baai la neem tedā akuōtnhiim baai cieŋ, wēnē yin la neem ku jiemke tēnē yin thīn thuŋdun nhiaar
- Ku kōny yin thīn bala tēnē yanhdun dor thīn ye kuerdun wēnē cī yin kuany
- Mioc yin kek ku tiētic yiithku nē kuer Koc Muök Lōöm'yith ku njiec luoi ebēnē
- Guirkē loiloi wēnē cieŋ maatic tedā yanh-dor tedā akōlriel ē ebēnē wēnē rōm ke yin.

Njiec taakic:

Na yin ye luel tēnē akutnhiim aguiet yēŋo yin tak alŋ ye kuer athēek loiloi ken ku amēet kāk ē koc gör apei tēnē kuat cieŋ ebēnē tedā ke jam thok thāāi kök ebēnē, ku keek alēu bīk kääŋ cōkpiny. Yen ee kēril eya tēnē koc luoi ebēnē ku koc wēnē lui kek loiloikē ku bīk rot theek kaamken nē cieŋ ku nhialic yekē dor ebēnē.

Kedãõ tãõthiĩn tẽnẽ Koc-luoi 6: Luoi ye kãk gör ẽ koc yãõõ rõt ebẽnẽ

Yin adhĩl ba yõk tedĩt pieth ku tẽnẽ puõth luoi akutnhom aguier muõk koc cẽ dhiõp ku kuony wẽnẽ kããõ görke looi kaciẽ lui ẽ kedun jõõr ñek, ciej tedã kããõ alĩu ebẽnẽ.

Yin alẽu ba akutnhiim aguier thiẽc ba

- Akuny ku kony yin ba deet ku gam kudun ca kuany alõõ muõk apiath-eya ba yõk akuny, loiloi tedã kuony jusk tẽnẽ yin ku bĩ yii kony ayĩ liãp-nhom tedã kããõ cĩ yic riel apeĩ yin cin
- Kony yin ba gam ku guir lon bĩ yĩ muõkdu kõc ku guir thiẽ k-thuõu wẽnẽ theek ciẽõdun,yath ku gör nhialic dun
- Gãm yin wẽl alõõ yaãõ kãcdĩt cẽ dhiõp, waaric thuõõdun ku ekẽdĩ tẽnẽ ba yõk kuony tẽnẽ na kẽnẽ ee bĩ rot looi tẽnẽ yin
- Gam yõk nẽ luoi tẽnẽ k-nhom ku jal juẽ k muõk ku akuny bĩ yin kony luoi apiath ẽ mum-nhom/liãp tedã kããõ cĩ yic riel yin cin thĩn piĩrdu yic.

Niẽc taakic:

Na yin ye luel tẽnẽ akutnhiim aguier alõõ ayĩ kẽnẽ ñek tedã kããõ kõk rilic luu kek yin,ku keek alẽu bĩk yin gãm kuony piath ku loiloi kuony eya.

